

Jihoamerické drobnoústky rodu *Nannostomus*

V poslední době se naši akvaristé setkávají už poměrně vzácně s drobnoústkami (*Nannostomus*), rybami dorůstajícími délky pouze 3–6 cm, z čeledi štíhlotělých (*Lebiasinidae*). Většinou jsou chovatelské veřejnosti v současnosti dostupné jen dva druhy, a to drobnoústka pruhovaná (*N. beckfordi*, obr. 1) a vzácněji d. trpasličí (*N. marginatus*, obr. 2). Celkem je v současnosti známo 20 druhů tohoto rodu rozšířeného v Jižní Americe v povodí Amazonky a v řekách Guyany. Z nedávno popsaných jmenujme např. *N. rubrocaudatus* (v r. 2009), *N. nigrotaeniatus* (2013) nebo drobnoústku purpurovou či Mortenthalerovu (*N. mortenthaleri*, 2001), která byla již úspěšně rozmnožena i v České republice. Přesto patří k vzácným akvariálním rybám. Pouze ojediněle se v chovech objevuje také drobnoústka třípruhá (*N. trifasciatus*), téměř nedostupná je nyní d. Harrisonova (*N. harrisoni*, obr. 9), u nás nehojně chovaná už v 70. letech minulého stol. Do rodu *Nannostomus* se řadí i způsobem pohybu (postoje) zajímavé šikmostojky, kdysi v akváriích běžně zastoupené šikmostojkou černopruhou (*N. eques*, obr. 8), vzácněji š. jednopruhou (*N. unifasciatus*).

Nepříliš početná čeleď štíhlotělých (řád trnobříšů – *Characiformes*) zahrnuje nyní 77 známých druhů ze 7 rodů spíše malých ryb obývajících převážně toky s tzv. černou vodou (nezakalenou sedimenty, měkkou a kyselou, s tříslovinými výluhy z napadaného listí stromů) v Jižní Americe a na jihu Střední Ameriky. Vedle drobnoústek (a šikmostojek) jde o štíhlotělky rodů *Lebiasina*, *Derhamia*, *Piabucina*, *Pyrhulina* a také rodů *Copeina* a *Copella*, tradičně označovaných tetry, i když nepatří do čeledi tetrovití (*Characidae*). Svým neobvyklým způsobem tření na listy rostlin nad vodní hladinou je známa např. štíhlotělka stříkává neboli tetra stříkává (*Copella arnoldi*), která byla už v Živě představena (2012, 5: 255–256).

Naši akvaristé se v současné době věnují sporadicky chovu a odchovu nejdostup-

nější drobnoústky pruhované. Tato asi 6,5 cm velká ryba žije v povodí Rio Branco na území Guyany a v oblasti středního a dolního toku Amazonky přibližně od soutoku s Rio Negro, včetně povodí Rio Negro. Menší samičky mají oproti větším samečkům oblejší břicho. V akváriu se této drobnoústce daří dobře jak ve společných nádržích s neagresivními rybami drobného vzrůstu, tak i v chovech jednodruhových. Doporučujeme umístění ve skupině více jedinců (v hejnu alespoň 10 kusů), i když si samci hájí svá malá území – často spolu soupeří, stavějí se k sobě boky a vzrušeně třepotají ploutvemi, svou pozornost vzápětí přenáší na samičky.

Chov druhu je možný ve vodě měkčí, ale i relativně tvrdé (až do 20° dGH – německých stupňů tvrdosti), o teplotě 25–26 °C a pH 6–8. Kdo má v úmyslu tyto ryby roz-

množovat, měl by je krmit již od raného věku především drobnou živou potravou, a to buchankami, larvami hmyzu nebo alespoň naupliemi žábřonozky solné. Rybky jsou žravé a překvapivě snadno zvládnou i větší nitěnky. Konzumují také krmiva zmrazená, vločkováná a granulovaná.

Drobnoústka pruhovaná se tře velmi ochotně, a to i ve společném akváriu. Před záměrným třením, když budeme chtít získat co nejpočetnější potomstvo, musíme asi s dvoutýdenním předstihem držet samičky odděleně od samců. Základní ochranou odložených jiker je položení třecího roštu na dno nádrže. Osvědčila se např. plastová děrovaná fólie, kterou lze snadno zastříhnout na míru. Vnitřní prostor asi desetilitrové nádrže musí být upraven tak, aby rybám znesnadňoval přehled a ztížil vysbírávání odložených jiker, které již v průběhu tření s chutí požívají především samička. Na rošt položíme dostatek jemnolistých rostlin, ale jako úspěšný substrát může posloužit i chemlonový sřapec, do něhož rybky ochotně vplouvají se záměrem se třít, ale nepřehledné bludiště jim znesnadňuje orientaci.

Tření začíná sameček. Začne se partnerce dvořit, obeplouvá ji, třepotá ploutvemi a doteky tlamou do hřbetu ji stimuluje ke tření (viz obr. 3 a 4). Občas plave k rostlinám, ale pak se stále častěji zdržuje v těsném závěsu za samicí. Ta brzy začne sama vyhledávat vhodné místo ke tření (obr. 5). Když konečně usoudí, že našla, co chtěla, zastaví se a zaujme vyzývavý postoj nakloněna na stranu. To je signál pro samece, aby přilnul k jejímu boku (obr. 6). Po slabém škubnutí jejich těl vypustí několik jiker, někdy ale jen jednu (obr. 7). Jakmile samička odloží poslední jikru a sameček se uklidní, je nezbytné rodičovský pár ihned odlovit. Nádrž s jikrami, kterých může být 100–250, doporučuji zastínit a ponechat v klidu.

1 Drobnoústka pruhovaná (*Nannostomus beckfordi*). Nahoře samice, dole samec, který bývá štíhlejší a má bílé zbarvené konce břišních ploutví a červenou řitní ploutev.

2 Pár drobnoústky trpasličí (*N. marginatus*) – samička (nahoře) bývá plnější v břišní oblasti, dole je štíhlejší a delší sameček.

Pro vývoj oplodněných jiker nejvíce vyhovuje voda celkové tvrdosti do 4° dGH, uhličitánové tvrdosti (alkalita) do 0,5° dKH a teplotě 26–27 °C. Volné zárodky (eleuterembrya) se líhnou asi za 30 hodin. Zvětšují se na boční stěny nádrže, na rostliny, ale i na třecí rošt. Po 5–6 dnech (po strávení žloutkového váčku) se larvy s jednotným nediferencovaným ploutevním lemem (protopterygiolarvy) rozplavou a začnou přijímat potravu. V prvních dnech života mláďata zdolají jen nejdrobnější vířníky a teprve po týdnu jim můžeme nabídnout drobné nauplie buchanek. Krmení naupliemi žábřonožky solné přichází v úvahu asi za 2–3 týdny. Do velikosti kolem 4 cm dorostou mladé ryby zhruba za 5–6 měsíců.

Tření až 5 cm dlouhé šikmostojky černopruhé z povodí horní a střední Amazonky a Rio Negro se od drobnoušky pruhované liší. Její základní postoj i při

plavání vždy probíhá hlavou šikmo vzhůru (viz obr. 8) a stejně se pohybuje při vyhledávání třecího místa. Sameček „vodí“ svou partnerku v poloze nad ní. Ta si pro vrcholný třecí akt pečlivě vybere spodní stranu širší listové čepele, přilehne k ní a dovolí samečkovi, aby zaujal místo po jejím boku. Tření je klidné, dá se popsat jako velmi elegantní. Pro vývoj jiker tohoto druhu vyhovuje stejné chemické složení vývojové vody jako u drobnoušky pruhované.

Zájemci mohou shlédnout na internetu videosekvenci dynamického průběhu tření drobnoušky trpasličí (www.youtube.com/watch?v=5fZkNJ726DE) a charakteristický způsob plavání šikmostojky černopruhé (na internetové adrese www.youtube.com/watch?v=KKksacgVn2M).

3 Drobnouška pruhovaná – sameček ve snaze o tření doráží na samičku.

4 Samička téhož druhu drobnoušky před partnerem ještě uhýbá.

5 V další fázi námluv samička následovaná samcem směřuje do porostu jemnolistých rostlin.

6 Před vrcholným třecím aktem jsou ryby bok po boku.

7 Po odložení pohlavních produktů najdeme na listech rostlin přilepenou jednu až dvě oplodněné jikry. Během celého tření může drobnouška pruhovaná naklást v průměru 100–250 jiker.

8 Do rodu *Nannostomus* náleží i šikmostojka černopruhá (*N. eques*), charakteristická svým způsobem plavání – s hlavou šikmo vzhůru. Vpravo samec, vlevo dvě samice
9 Samička (nahore) a sameček (dole) drobnoušky Harrisonovy (*N. harrisoni*). Snímky J. Eliáše